

Sense dièresi

20 / XII / 1979

La norma que ens fa escriure amb el signe anomenat dièresi (i) mots com agraït, veïna o ruïna, per tal d'assenyalar que la i no pertany a la mateixa síl·laba que la vocal anterior, amb què aquests consten de dues síl·labes, contràriament a empait, reina o cuïna, que només en tenen dues, coneix algunes excepcions, una de les quals afecta els mots formats amb els sufixos isme i ista, com egoïsme i egoïsta, o altruïsme i altruïsta. En aquests mots, i d'acord amb aquesta excepció, bé que la i de la terminació no pertany a la mateixa síl·laba que la vocal anterior —és a dir, trobant-se en el mateix cas de veïna o ruïna— s'ha d'escriure sense dièresi: és una cosa convinguda.

Observem, però, que aquesta excepció es deixa molt sovint de tenir en compte i val la pena de comentar-ho perquè els sufixos isme i ista, amb els quals formem noms que designen, respectivament, tendències, doctrines, ideologies, activitats diverses, etc., i els qui les defensen, les segueixen, les practiquen, etc., són dels més vius i productius de l'idioma i, per tant, intervenen incessantment en la creació de nous substantius, derivats, molt sovint, de noms propis. I, és clar, entre tants, sempre en sorgeixen alguns en què la i d'aquests sufixos és precedida per una altra vocal. Els exemples que hem indicat, egoïsme i egoïsta, altruïsme i altruïsta, són els que solen figurar a la majoria de tractats pràctics de gramàtica. Però, és clar, n'hi ha molt més: europeïsme, heroïsme, deïsme, ateïsme, panteïsme, politeïsme, fariseïsme, maniqueïsme, judaïsme, hinduïsme, hebraïsme, taoïsme, arcaïsme, còfoïsme, epicureïsme, etc., la majoria dels quals presenten la forma corresponent de designació personal, en -ista: europeïsta, arcaïsta, panteïsta, etc.

Notem, també, algunes formes més modernes, com imaoïsme i maoïsta, dadaïsme i dadaïsta, que no és de raó que no observin la mateixa normativa que tots els casos anteriors, per més que s'hagin format sobre noms primitius exòtics o importants. Tots aquests noms derivats, repetim-ho, s'han d'escriure sempre sense dièresi. Notem, però, que si escrivim amb aquest signe mots com jesuïtisme, laïcisme o estoïcisme, no és pas en la i del sufix sinó en la d'una síl·laba anterior.

Moltes gramàtiques no deixen d'advertir que, en canvi, si mot proïsme si que s'ha d'escriure amb dièresi, no perquè sigui una excepció de l'excepció, sino perquè l'acabament d'aquest mot —les seves dues darreres síl·labes— no es cas al sufix de derivació en qüestió. Però solem oblidar un altre mot que es troba en aquest mateix cas. És isme, que és un conegut terme de dret català.

Albert Jané